

Дарин Тенев

**ТРИ ЛЕКЦИИ
ВЪРХУ НА ХАЙДЕГЕР**

Модалност и индексичност в *Битие и време*

София, 2023

ХЕТЕРОДКСИЯ е поредица на Института за критически теории на свръхмодерността.

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Дарин Тенев, автор, 2023

© Росица Ячкова, оформление на корицата, 2023

ISBN 978-619-01-1316-4

Дарин Тенев

Три лекции
върху
Хайдегер

Модалност и
индексичност в
Битие и време

Съдържание

ПРЕДГОВОР	7
ПЪРВА ЛЕКЦИЯ	40
1. Неизбежни уговорки. Структурата на книгата и феноменологическият метод на Хайдегер	40
2. Кой е Dasein? Екзистенциални моменти на грижата. Das Man.	47
3. Тройното разкриване на битието на Dasein. Разположение, разбиране, реч.	65
4. Съвест, вина, решителност	88
ВТОРА ЛЕКЦИЯ	93
1. План на лекцията	93
2. Времеността и моментите на грижата	94
3. Тройното овремявяване.....	99
4. Трите начина Dasein да е въвн от себе си	105
5. Единство на времевите екстази.....	107
6. Собствено и несобствено разбиране на времеността	111
7. Колко са времената?	120
8. Хоризонтни схеми	125
9. Отново за препращанията.....	129

10. Пространството	136
11. Два вида насоченост	145
ТРЕТА ЛЕКЦИЯ	149
1. Двете посоки на Dasein. Вътресветова индексичност	150
2. Възможността и аналитиката на смъртта	163
3. Трите не на Dasein и нищото на света	173
4. Регионално и формално указване	181
5. Ролята на значимостта. Указване на модалности	187
6. За някои модалности на желанието и на виждането	194
7. Възможност за указване и указване на възможност	206
8. Време, указване, модалност	212
9. Отворени въпроси	217
ПРИЛОЖЕНИЕ 1	222
Формалното указване в курса от 1920/1921 г. <i>Въведение във феноменологията на религията</i>	222
ПРИЛОЖЕНИЕ 2	234
Отваряне на <i>пред</i> -структурата: негативност, време, възможност	234
ПРИЛОЖЕНИЕ 3	259
Хайдегер като възможност – за социологията	259
Другото всекидневие (Залогът на две съвременни интерпретации на Хайдегер)	274

Предговор

Трите лекции, включени в тази книга, могат да се четат като своеобразно въведение в *Битие и време* на Мартин Хайдегер. Има широк кръг от читатели, които проявяват или най-малкото биха проявили интерес към голямото съчинение на немския мислител, но респектирани от слуховете за неговата сложност и славата за нечетивността на преводите, не посягат към него. Една от двете основни цели на лекциите беше да са от помощ за такива читатели. Втората беше свързана с желанието да представя концептуалното сплитане на модалност и индексичност, което открих в текста на Хайдегер. Това сплитане ми се стори изключително продуктивно и полезно за собствената ми работа върху модалностите, в рамките на която се бях върнал към *Битие и време*.

Ако желаете единствено да се запознаете с основната концепция на *Битие и време*, тогава няма нужда да изчитате този предговор и може да минете направо към текста на лекциите.

1.

Тези лекции бяха подготвени по покана на Деян Деянов и изнесени в Института за критически теории на свръхмодерността между 11 и 25 ноември 2017 г., в три последователни съботи. На първата лекция модератор беше Димитър Божков, а на втората и третата – Крис Енчев. Впоследствие, отново по предложение на Деянов, Таня Орбова свали текста на лекциите и аз го редактирах. Опитах се да запазя както усещането за устното изложение, кое-

то е в основата им, така и препратките към средата и към хората, които бяха там и се включваха с предложения, въпроси и коментари. Понякога техните включвания ме отклоняваха от началния план, но се случваше и да ми помогнат да забележа проблеми и недостатъци в изложението си. Затова се наложи при работата върху сваления текст да пренаписвам, размествам и разгръщам немалко пасажки. Това е особено видимо в третата лекция.

Едва след като изнесох лекциите и Таня Орбова започна да сваля текста, се поинтересувах и погледнах други въведения към *Битие и време*. Обикновено не чета въведения и не съм сигурен дали въобще да препоръчам своето. Мисля, че би било по-добре човек да се обърне направо към Хайдегеровия магнум опус. Вероятно – ако не беше до интересуващия ме въпрос за модалността и индексичността – нямаше да намеря достатъчно основание лекциите да бъдат публикувани. Същевременно покрай запознаването с различни въведения започнах да преосмислям ролята на този особен жанр. Неотдавна излезе брой на японското списание *Бунгакукай (Литературен свят)*, посветен на въведенията към различни философи. Представителни японски специалисти посочваха по три-четири книги, запознаващи с отделен мислител. Имаше текстове за въведенията в Япония към Кант, Хегел, Маркс, Хайдегер, Арент, Сартр, Лакан, Фуко, Делюз, Дерида и Джудит Бътлър. В началото на броя в недълго интервю Чибя Масая, съвременен японски философ, специалист по Делюз и един от най-оригиналните мислители в последните десетина години, излагаше размишленията си за жанра на въведението. Той посочва, че преди да се занимаваш професионално с автор или тема въведението може да ти помогне да разбереш дали те интересува, може да те ориентира, но също – че всеки професионалист в някакъв момент е чел помощни пособия, те са му свършили работа за самата професионализация, а после му помагат да следи как се развива полето, как се преместват акцентите в представянията. Въведението дава карта, казва той, а има много начини една карта да бъде начертана.¹

---

¹ Chiba Masaya, “Seiza wo tsukuru you ni nyumonsho wo yomu”, *Bungakukai*, 8/ 2022, pp. 10–16.

По стечение на обстоятелствата имах възможност да се запозная с много от японските въведения към *Битие и време*, които да сравня с немските, френските и английските, които бях намерил междуременно. Най-добрите от тях ми се сториха онези, при които въвеждането в Хайдегер беше съпътствано от собствената изследователска работа на автора, но не знам дали не бях предубеден в оценката си – защото ми се иска собствената ми разработка да има този вид.

2.

Има много начини да се начертае една карта. И понякога те са споделяни от въведенията със специализираните изследвания и коментарите върху Хайдегеровото съчинение.

Един от основните подходи е генеалогически. Това предполага основните положения от книгата да се извеждат от мисловния път на Хайдегер до 1927 г. Обикновено в реконструкцията на концептуалния генезис на книгата изследователите се връщат назад поне до хабилитацията върху Дънс Скот от 1916 г.² и проследяват оттам появата и развитието на основните понятия и концепции през курсовете, които философът води във Фрайбург до 1923 г. и след това в Марбург между 1923 и 1926 г.³ Когато се използва във въведенията, този подход прояснява начина, по

---

² Вж. Martin Heidegger, “Die Kategorien- und Bedeutungslehre des Duns Scotus”, *Frühe Schriften*, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1972, S. 133–354.

³ Вж. на първо място Theodore Kisiel, *The Genesis of Heidegger's Being and Time*, Berkeley: University of California Press, 1993; както и първата част на излязлото веднага след това изследване на Jean Greisch, *Ontologie et temporalité. Esquisse d'une interprétation intégrale de Sein und Zeit*, Paris: PUF, 2012³ (1994). Основните стъпки водещи до *Битие и време*, ако следваме тези интерпретации, вървят от феноменология (и теология) към онтология на фактичността, за да стигнат до фундаментална онтология. Струва си да се отбележи, че проблематиката на времето занимава Хайдегер през целия този период. Така напр. още през 1915 г. Хайдегер пише „Понятието за време в историческата наука“ (вж. Heidegger, *Frühe Schriften*, op.cit., S. 355–375).

който немският мислител подема и отмества феноменологията на Хусерл, което позволява да се изведе на преден план феноменологическата основа на *Битие и време*. Този път е избран например от известното въведение на Саймън Кричли, който показва как са се трансформирали феноменологическите понятия за интенция, категориален наглед, естествена нагласа и др.⁴

Важен аспект на някои от генеалогическите изследвания на книгата е контекстуализирането ѝ. Отвъд или преди въпроса за концептуалния генезис, те разглеждат биографичната траектория на нейния автор и историческата обстановка в годините на писането ѝ и след това. Според изследователите независимо от подготвителните семинари в по-голямата си част съчинението е написано през 1926 г. и то поради необходимостта философът да предложи бързо голямо съчинение, с което да получи професура (*Ordinariat*), след като през 1925 г. е предложен от Марбургския университет за професор, а немското министерство на науката, изкуството и образованието, въпреки подкрепата на Е. Хусерл, отказва поради липсата на значителна монография. Изглежда, че по това време Хайдегер е работел и над труд върху Аристотел, който така и не вижда бял свят.⁵ Ако се вярва на някои от реконструкциите, близо цялата първа половина на книгата, до §38, е написана между 26 февруари и 1 април 1926 г.⁶

Контекстуализиращите прочити са интересни и важни, те опитват да покажат как „Хайдегер – като използва някои от аргументите си в книгата без по-нататъшни обяснения [т.е. без експлицитно да отстранява потенциални алтернативи] – следва ориентацията на специфична съвкупност от културни кодове“

---

⁴ Вж. Simon Critchley, “Heidegger for beginners”. – In: Simon Critchley and Reiner Schürmann, *On Heidegger's Being and Time*, ed. by Steven Levine, London and New York: Routledge, 2008, pp. 9–55.

⁵ Вж. Hugo Ott, *Martin Heidegger. Unterwegs zu seiner Biographie*, Frankfurt: Campus Verlag, 1988, S. 124–126. Процесът на написване на книгата е внимателно проследен в Приложение С в Kisiel, *The Genesis of Heidegger's Being and Time*, op.cit., pp. 477–489; както и в Hans Ulrich Gumbrecht, *In 1926. Living at the Edge of Time*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1997, pp. 437–441.

⁶ Gumbrecht, *In 1926*, op.cit., p. 439.